

Kritik mot Kriminalvården, häktet Göteborg, för standardiserade bedömningar vid ställningstagande till användning av fängsel

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 9 september 2019 klagade AA på att en tjänsteman i häktet Göteborg hade bestämt att han skulle vara belagd med hand- och midjefängsel under en transport. Han anförde i huvudsak följande.

Den 1 september 2019 transporterades han från anstalten Kalmar till häktet Göteborg för att genomgå en riskbedömning på Rättsmedicinalverket. Han transporterades den 3 september 2019 tillbaka till anstalten. Enligt den transportorder som häktet hade skrivit skulle han vara belagd med hand- och midjefängsel under transporten. Han upplyste transportpersonalen om att de skulle begå tjänstefel om han belades med fängsel eftersom han var i normalpermissionsgång. Efter att kontakt tagits med befälet i häktet ströks villkoret om fängsel i transportsedeln och han fick genomföra transporten utan fängsel. Han ifrågasätter om häktets tjänsteman gjort en klientkontroll i Kriminalvårdsregistret inför beslutet.

Utredning

JO hämtade in och granskade bl.a. säkerhetsbedömningar avseende AA och färdhandlingen för den aktuella transporten. Muntliga upplysningar hämtades också in från häktet Göteborg.

Därefter begärde JO att Kriminalvården skulle yttra sig över det som AA anført. Av remissvaret skulle det också framgå om det gjorts en individuell bedömning av behovet av fängsel i AA:s fall och hur häktets ställningstagande förhåller sig till den säkerhetsbedömning som tidigare hade gjorts av ett annat verksamhetsställe inom Kriminalvården.

Kriminalvårdens remissvar

I sitt remissvar anförde Kriminalvården, region Väst, genom regionchefen, följande.

Anmälan och utredning

Häktet Göteborg har den 21 november 2019 anfört följande. När AA ankom till häktet från anstalten Kalmar framgick av säkerhetsbedömningen att inget fängsel krävdes vid utevistelse. När han skulle transporteras tillbaka till anstalten Kalmar hade häktet reviderat säkerhetsbedömningen till ”fängselnivå 3”. Nivå 3 innebär att klienten är sammankopplad med personal alternativt midjefängsel med handtag/rem. Den person som för häktets räkning reviderade säkerhetsbedömningen av AA har uppgett att det rutinmässigt görs en ny säkerhetsbedömning för klienter som ankommer till häktet Göteborg och att lägsta nivå då är nivå 3. Undantag görs bara i de fall klienten ska transporteras till en öppen anstalt, till ett behandlingshem eller till Migrationsverkets lokaler.

Av uppgifter i Kriminalvårdsregistret (KVR) framgår att AA har genomfört ett stort antal regelbundna permissioner förenade med villkor om åtföljande av personal. Permissionerna har skötts utan anmärkning.

Författningsbestämmelser

Av 1 kap. 4 § häkteslagen (2010:611) framgår att varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet. Av 6 § första stycket i samma kapitel framgår att verkställigheten inte får innebära andra begränsningar i den intagnes frihet än som följer av denna lag eller som är nödvändiga för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas. I andra stycket sägs att en kontroll- eller tvångsåtgärd endast får användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas.

Enligt 4 kap. 10 § första stycket 1 p. samma lag får en intagen beläggas med fängsel vid förflyttning inom förvaringslokalen och vid transport eller annan vistelse utanför lokalen, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.

Av Kriminalvårdens säkerhetshandbok framgår bl.a. följande. På häkte ska säkerhetsbedömningen revideras varannan månad. I övrigt ska revidering av säkerhetsbedömningen ske så snart nya omständigheter tillkommit som föranleder annan bedömning. Exempel på sådana omständigheter kan vara inför och efter transport. I säkerhetsbedömningen ska all dokumenterad och inhämtad information beaktas, såsom de klientadministrativa systemen, underrättelseuppgifter samt övrig information av betydelse.

Kriminalvårdens bedömning

Utgångspunkten är att den personal som reviderar säkerhetsbedömningen tar del av och beaktar all dokumenterad och inhämtad information om klienten. Häktet Göteborg har uppgett att det rutinmässigt görs en ny säkerhetsbedömning för klienter som ankommer till häktet och att lägsta fängselnivå då är 3. Häktets svar indikerar att användande av fängsel i alltför hög grad utgått från en standardiserad bedömning utan att nödvändig hänsyn har tagits till AA:s aktuella situation t.ex. att han utan anmärkning har genomfört flera regelbundna permissioner förenade med villkor om åtföljande av personal.

AA gavs tillfälle att kommentera remissvaret.

Rättslig reglering

Kriminalvården har redogjort för de bestämmelser som har betydelse i ärendet.

Bedömning

Allmänt om ställningstagande till fängselanvändning

Som Kriminalvården anfört har myndigheten rätt att använda fängsel i samband med transport av en frihetsberövad om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. Kriminalvården använder sig av fem olika säkerhetsnivåer där nivå 5 är den minst ingripande och nivå 1 är den mest ingripande (kapitel 15 i myndighetens säkerhetshandbok). Säkerhetsnivå 3 innebär att den intagne har hand- och midjefängsel samt är sammankopplad med en kriminalvårdare.

Inför en transport gör Kriminalvården en säkerhetsbedömning som läggs till grund för bl.a. bedömningen av om den som transporteras ska beläggas med fängsel. JO har vid flera tillfällen understrukt att säkerhetsbedömningarna måste vara individualiserade (se t.ex. JO 2012/13 s. 203 och JO 2017/18 s. 131). Myndigheten får alltså inte tillämpa rutiner som innebär att intagna regelmässigt beläggs med fängsel i samband med transporter.

Kriminalvården har redogjort för de krav som enligt Säkerhetshandboken gäller för vad som ska beaktas vid en säkerhetsbedömning. Där sägs att all dokumenterad och inhämtad information ska beaktas, såsom de klientadministrativa systemen, underrättelseuppgifter samt övrig information av betydelse.

Av utredningen i ärendet framgår det att häktet Göteborg rutinemässigt gör en ny säkerhetsbedömning för intagna som kommer till häktet. Vidare har det framkommit att den minst ingripande fängselnivån som häktet regelmässigt använder vid den nya bedömningen är nivå 3. Undantag görs endast i fall då den intagne ska transporteras till en öppen anstalt, till ett behandlingshem eller till Migrationsverkets lokaler. Som Kriminalvården har konstaterat tyder det sagda på att häktets ställningstagande till användande av fängsel i alltför hög grad utgått från en standardiserad bedömning. Det är naturligtvis helt oacceptabelt.

Det som har kommit fram i ärendet gör också att jag ifrågasätter om häktet Göteborg följer de anvisningar som enligt Kriminalvården ges i myndighetens säkerhetshandbok. Om den som gör säkerhetsbedömningen beaktar all den information som nämns i handboken är det nämligen svårt att förstå att beslutsfattaren kan komma till slutsatsen att den minst ingripande tvångsåtgärden som kan komma ifråga i normalfallet är fängselnivå 3.

Ställningstagandet gällande användning av fängsel i AA:s fall

JO brukar inte ta ställning till om myndigheters beslut är riktiga i sak. Det gör att jag inte kommer att uttala mig om vilka villkor som borde ha gällt för transporten av AA från häktet Göteborg till anstalten Kalmar.

Enligt Kriminalvården tyder uppgifterna från häktet på att den som reviderade säkerhetsbedömningen avseende AA inte tog tillräcklig hänsyn till att han utan anmärkning genomfört flera regelbundna permissioner förenade med villkor om åtföljande av personal. Utan att ta ställning till häktets beslut i sak vill jag därför

betona att det inte är acceptabelt att en beslutsfattare inte beaktar de uppgifter som finns om en intagen och försummar att göra en individuell bedömning.

I sammanhanget vill jag även tillägga att anledningen till att AA inte belades med fängsel under den ifrågavarande transporten var att han själv protesterade mot det första besked han fick. Det fanns alltså en påtaglig risk för att AA skulle ha blivit underkastad mer ingripande tvångsåtgärder än som var nödvändigt.

Sammanfattningsvis är jag mycket kritisk till häktets tillvägagångssätt vid revidering av säkerhetsbedömningar. Jag förutsätter att häktet har vidtagit åtgärder för att förvissa sig om att det vid sådana bedömningar tas nödvändig hänsyn till samtliga individuella och aktuella faktorer.

Ärendet avslutas.